

Robert Talaga

Wojewódzki Sąd Administracyjny w Poznaniu
ORCID: 0000-0002-5281-2188

**SPECYFIKA REGUŁ PRZYZNAWANIA WYNAGRODZENIA
ZA CZYNNOŚCI PODEJMOWANE PRZEZ
KURATORA SPADKU PRZED SĄDEM ADMINISTRACYJNYM**

Konieczność roztoczenia „pieczy” nad masą spadkową powstaje w przypadku braku informacji na temat prawowitych spadkobierców zmarłej osoby fizycznej. Obowiązek „czuwania” nad spadkiem jest zadaniem sądu spadku (art. 666 § 1 k.p.c.)¹. Do momentu objęcia spadku (w zarząd, użytkowanie czy przechowanie) w razie potrzeby istnieje jednak możliwość ustanowienia kuratora spadku². Czynności podejmowane przez kuratora spadku w ramach wykonywanej funkcji są związane z uprawnieniem do żądania wynagrodzenia z tego tytułu oraz zwrotu poniesionych wydatków, które były uzasadnione. Właściwe wyselekcjonowanie przepisów prawnych, jakie znajdują w tej kwestii zastosowanie, jest uzależnione od charakteru prawnego sprawowanej kurateli. Przepisy regulujące zasady przyznawania wynagrodzenia kuratorowi spadku nie zawierają wyraźnych wskazówek postępowania we wszystkich przypadkach występujących w praktyce. Sytuacja pozostaje jeszcze bardziej skomplikowana w przypadku podejmowania w ramach kurateli spadku czynności procesowych przed sądem administracyjnym. Celem niniejszego artykułu jest prezentacja specyficznej konstrukcji przepisów, jakie znajdują zastosowanie względem wynagrodzenia kuratora spadku z tytułu czynności podejmowanych przed sądem administracyjnym, oraz wyselekcjonowanie kolejności ich zastosowania w sposób określający zasadniczy wzorzec normatywny. Istotne w tym względzie pozostają nie tylko poglądy prezentowane w literaturze przedmiotu, ale również stanowiska wyrażone w orzecznictwie sądów powszechnych i administracyjnych.

¹ W przypadku kuratora spadku istotne pozostają w pierwszej kolejności przepisy art. 666–668 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. 2018, poz. 155), dalej k.p.c.

² T. Demendecki, komentarz do art. 666 k.p.c. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego*, red. A. Jakubecki, Warszawa 2010, s. 831; L. Kaltenbek, W. Żurek, *Prawo spadkowe*, Warszawa 2011, s. 121.

Regulacje określające zasady przyznawania wynagrodzenia kuratorowi

Określenie reguł zawartych w przepisach, na podstawie których należy przyznać wynagrodzenie kuratorowi, nie jest jasne do momentu ustalenia charakteru ustanowionej kurateli. W systemie prawa nie wprowadzono dotychczas żadnej definicji legalnej kurateli. W rezultacie charakter prawny kurateli jest determinowany celem jej ustanowienia oraz zakresem umocowania do podejmowania określonych czynności prawnych³. W orzecznictwie i literaturze wyróżnia się kuratelę, która ma charakter prawa procesowego (związaną z umocowaniem do podejmowania jedynie czynności procesowych)⁴, oraz kuratelę, która ma charakter prawa materialnego (związaną z umocowaniem do podejmowania czynności materialnoprawnych oraz czynności procesowych)⁵. W przypadku kuratora o charakterze procesowym w pierwszej kolejności powinny znaleźć zastosowanie regulacje procesowe określające zasady przyznawania wynagrodzenia i zwrotu wydatków.

³ W. Siedlecki, *Czynności procesowe*, „Państwo i Prawo” 1951, z. 11, s. 696.

⁴ Do grupy kuratorów procesowych zalicza się kuratora ustanowionego przez sąd orzekający lub kuratora ustanowionego na podstawie art. 99 k.r.o. przez sąd opiekuńczy w celu podejmowania czynności procesowych w danej sprawie ze względu na niemożność reprezentowania określonej osoby przez jej przedstawiciela ustawowego – postanowienie SN z dnia 7 listopada 2006 r., sygn. I CZ 101/06, Lex nr 276366. Do grupy kuratorów prawa procesowego zalicza się także kuratora dla strony niemającej organu powołanego do jej reprezentowania (art. 30 ustawy z dnia 30 sierpnia 2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi, Dz.U. 2018, poz. 1302 ze zm., dalej: p.p.s.a.), kuratora dla jednostki organizacyjnej, która nie ma organów (art. 80 w zw. z art. 78 p.p.s.a.), kuratora dla osoby prawnej, która może prowadzić swoich spraw wskutek braku powołanych do tego organów (art. 138 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Ordynacja podatkowa, Dz.U. 2017, poz. 201), kuratora upadłego i spadkobiercy upadłego w postępowaniu upadłościowym (art. 187 i 188 ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe, Dz.U. 2016, poz. 2171 ze zm.), kuratora spółki w sporze o uchylene lub stwierdzenie nieważności uchwały wspólników lub walnego zgromadzenia akcjonariuszy (art. 253 § 2 i art. 426 § 2 ustawy z dnia 15 września 2000 r. – Kodeks spółek handlowych, Dz.U. 2017, poz. 1577 ze zm.). Por. P. Gorajewski, *Kurator, likwidator i syndyk masy upadłości w postępowaniu sądowoadministracyjnym* [w:] *Spółki jako strony w postępowaniu sądowoadministracyjnym. Materiały z seminarium szkoleniowego dla asystentów. Naczelny Sąd Administracyjny, Warszawa, dnia 27 listopada 2017 roku*, „Materiały Szkoleniowe” 2018, nr 47, s. 8.

⁵ Do grupy kuratorów prawa materialnego zalicza się przede wszystkim kuratorów określonych w art. 599–603 k.p.c., a więc kuratora ustanowionego na podstawie art. 183 k.r.o. przez sąd opiekuńczy dla osoby niepełnosprawnej (*curator debilis*) oraz kuratora ustanowionego na podstawie art. 184 k.r.o. dla osoby nieobecnej (*curator absentis*). Por. postanowienie SN z dnia 26 listopada 2009 r., sygn. I CZ 75/09, OSNC-ZD 2010, nr 3, poz. 83, Lex nr 558803. Kuratorem prawa materialnego jest również ustanawiany na podstawie art. 42 k.c. kurator dla osoby prawnej w przypadku, gdy nie ma ona organu, który mógłby prowadzić jej sprawy. Por. A. Łazarska, *Wynagrodzenie kuratora ustanowionego z urzędu*, „Monitor Prawniczy” 2016, nr 6, s. 328. Do kuratorów prawa materialnego zalicza się też kuratora osoby ubezwłasnowolnionej częściowo (art. 16 § 2 k.c. w zw. z art. 181 k.r.o.). Por. P. Gorajewski, *Kurator, likwidator...*, s. 8.

Natomiast w przypadku kuratora o charakterze materialnoprawnym w kwestii przyznawania wynagrodzenia powinny znaleźć zastosowanie regulacje o charakterze materialnoprawnym. Podział ten pozostaje o tyle istotny, że warunkuje rodzaj i kolejność zastosowania przepisów określających mechanizm wynagradzania kuratora z tytułu podejmowanych czynności w ramach sprawowanej funkcji. W tym kontekście istotne pozostaje ustalenie, czy kurator spadku, który występuje w postępowaniu przed sądem administracyjnym, pozostaje kuratorem prawa materialnego czy kuratorem prawa procesowego.

Charakter prawny kuratora spadku przed sądem administracyjnym – kurator prawa materialnego czy kurator prawa procesowego?

Kurator spadku jest ustanawiany przez sąd spadku na podstawie przepisów o charakterze procesowym, które stanowią podstawę do podejmowania wszelkich czynności związanych z kwestiami zabezpieczenia nieobjętego spadku⁶. Uregulowanie przepisami prawa procesowego zagadnień związanych z ustanowieniem kuratora spadku nie wydaje się jednak wystarczające do przesądzenia o jego procesowym charakterze. Jak już wspomniano, przyjmuje się, że to cel ustanowienia kuratora do załatwienia określonych zadań powinien decydować o charakterze prawnym sprawowanej kurateli⁷. W tym względzie bardziej istotny pozostaje jednak charakter czynności prawnych, jakie mogą być podejmowane w ramach udzielonego umocowania do sprawowanej kurateli. Kluczowe znaczenie posiada mianowicie to, czy w ramach sprawowanej kurateli mogą być podejmowane czynności materialnoprawne oraz procesowe, czy też wyłącznie czynności procesowe⁸. Kurator spadku jest zobowiązany podejmować przede wszystkim czynności o charakterze materialnoprawnym (pozaprocesowym), które są związane z poszukiwaniem spadkobierców w celu ich zawiadomienia o otwarciu spadku (art. 667 § 1 k.p.c.) oraz zarządzaniem majątkiem spadkowym pod nadzorem sądu (art. 667 § 2 k.p.c.). W tym drugim względzie kurator spadku może podejmować dodatkowo czynności o charakterze procesowym związane z należyłą reprezentacją interesów nieznanych spadkobierców w toczących się postępowaniach, jakie prowadził spadkodawca bądź był uprawniony zainicjować. W ramach pełnionej

⁶ Postanowienie w przedmiocie ustanowienia kuratora spadku może zostać wydane również przez referendarza sądowego (art. 509¹ § 3 k.p.c.). Na postanowienie referendarza w przedmiocie ustanowienia kuratora spadku przysługuje skarga (art. 398²² § 1 k.p.c.).

⁷ Postanowienie SN z dnia 3 lutego 1970 r., sygn. II CZ 32/69, OSNCP 1970, nr 9, poz. 165. Taki pogląd dotyczący charakteru ustanowionej kurateli z uwagi na jej celowość został jednak poddany krytyce. Por. K. Korzan, *Glosa do postanowienia Sądu Najwyższego – Izba Cywilna z dnia 3 lutego 1970 r., II CZ 32/69*, „Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych” 1970, nr 11, poz. 226.

⁸ W. Siedlecki, *Czynności procesowe*, „Państwo i Prawo” 1951, z. 11, s. 696.

funkcji kurator spadku może zatem podejmować czynności materialnoprawne oraz czynności procesowe dotyczące zarządu spadkiem, które mają na celu zadbanie o prawa i interesy spadkobierców, którzy nie mogą ich doglądać⁹. W efekcie kurator spadku może także uczestniczyć w postępowaniu przed sądem administracyjnym, gdyż elementem każdej kurateli prawa materialnego pozostaje zapewnienie reprezentacji w każdym postępowaniu procesowym¹⁰.

W praktyce niekwestionowany pozostaje pogląd, że kurator spadku mimo że jest ustanowiony na podstawie przepisów o charakterze procesowym, w swojej istocie pozostaje kuratorem prawa materialnego¹¹. Kurator spadku mimo że zasadniczo posiada charakter materialnoprawny, uczestnicząc w postępowaniu sądowo-administracyjnym będzie miał jednak w tym przypadku przede wszystkim charakter procesowy. Kurator spadku, uczestnicząc w postępowaniu sądowo-administracyjnym jako kurator o charakterze procesowym w sensie funkcjonalnym (koncentrując się przede wszystkim na czynnościach procesowych), w szczególności nie może zostać ograniczony w podejmowaniu czynności materialnoprawnych z uwagi na pierwotny zakres sprawowanej kurateli¹². Wstąpienie do postępowania sądowo-administracyjnego kuratora spadku o charakterze materialnoprawnym nie ogranicza zatem w żaden sposób jego uprawnień do podejmowania innych czynności, zarówno materialnoprawnych, jak i procesowych, które mogą również wywoływać skutki materialnoprawne¹³. W praktyce taki kurator spadku będzie mógł podejmować także czynności materialnoprawne poza postępowaniem prowadzonym przed sądem administracyjnym, które będą mogły pośrednio oddziaływać

⁹ M. Margoński, *Status prawny kuratora spadku. Glosa do uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 1 lutego 2011 roku (III CZP 78/10)*, „Polski Proces Cywilny” 2012, nr 1, s. 165–172.

¹⁰ K. Korzan, *Kurator w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 1966, s. 28.

¹¹ K. Korzan, *Stanowisko prawne kuratora spadku*, „Palestra” 1967, nr 12, s. 20; *idem*, *Koszty procesu z udziałem kuratora*, „Palestra” 1968, nr 2, s. 22; *idem*, *Glosa do postanowienia...*; A. Łopuszyński, *Kurator w postępowaniu przed sądem rejestrowym*, „Monitor Prawniczy” 2006, nr 3, s. 132; M. Margoński, *Kurator spadku*, Warszawa 2009, s. 31 i n.; P. Gorajewski, *Kurator, likwidator...*, s. 7–8; postanowienie SN z dnia 26 listopada 2009 r., sygn. I CZ 75/09, OSNC-ZD 2010, nr 3, poz. 83, Lex nr 558803; postanowienie SN z dnia 8 maja 2015 r., sygn. III CZP 16/15, Lex nr 1749596.

¹² Postanowienie SN z dnia 20 marca 1991 r., sygn. III CRN 70/91, Lex nr 110597. W przypadku kuratora procesowego sporne pozostaje skuteczne podejmowanie innych czynności prawnych. Por. M. Rzewuska, M. Rzewuski, *Ważność ugody zawartej przez kuratora procesowego ustanowionego dla strony, której miejsce pobytu nie jest znane – glosa – II CSK 261/07*, „Monitor Prawniczy” 2009, nr 20, s. 1130–1132.

¹³ Takie rozgraniczenie zostało zaprezentowane w odniesieniu do kuratora dla osoby nieobecnej ustanowionego w trakcie postępowania administracyjnego, a więc kuratora o charakterze procesowym. Por. A. Matan, komentarz do art. 34 k.p.a. [w:] G. Łaszczyca, C. Martysz, A. Matan, *Kodeks postępowania administracyjnego. Komentarz*, t. I: *Komentarz do art. 1–103*, Lex 2010. Pogląd ten nie został jednak w pełni zaakceptowany. Por. K. Politowicz, *Kurator dla osoby nieobecnej w postępowaniu administracyjnym – w ujęciu prawnoustrojowym. Część II: Charakter kurateli w postępowaniu administracyjnym i sądowo-administracyjnym*, „Casus” 2012, nr 3, s. 53.

również na rozstrzygnięcie wydane w postępowaniu sądowoadministracyjnym. Zakres uprawnień kuratora spadku w postępowaniu przed sądem administracyjnym pozostaje zatem znacznie szerszy niż w przypadku ustanowienia typowego kuratora procesowego. Z taką sytuacją będziemy mieć do czynienia zarówno w przypadku ustanowienia kuratora spadku przez sąd spadku z urzędu, jak i na wniosek sądu administracyjnego bądź innego podmiotu.

Analiza udziału kuratora spadku w postępowaniu sądowoadministracyjnym może wywołać wątpliwość, czy w tym przypadku mamy do czynienia z formą „rozciągania” instytucji kurateli. Takie zjawisko zostało dostrzeżone w literaturze¹⁴, jednak odniesiono je do praktyki „rozciągania” kurateli procesowej na części kompetencji kuratora prawa materialnego. W rozpatrywanym przypadku należałoby raczej przyjąć odwrotnie, że kuratela materialnoprawna będzie w praktyce ulegała „rozciąganiu” na kuratelę procesową. W istocie jednak bardziej precyzyjne będzie przyjęcie, że mamy do czynienia z praktyką „elastycznego dopasowania” kurateli spadku do pełnionej funkcji mającej na celu przede wszystkim zapewnienie należytej ochrony prawnej interesów nieznanych spadkobierców. W ramach takiej konstrukcji kurator spadku mimo że posiada charakter materialnoprawny, będzie występował przed sądem administracyjnym w charakterze procesowym. W tym zakresie powstaje kluczowe pytanie, czy kurator spadku, funkcjonując w ramach prowadzonego postępowania sądowoadministracyjnego, może być traktowany także przez sąd administracyjny jako kurator prawa procesowego. Taka wątpliwość pozostaje o tyle istotna, że może to wywoływać określone skutki w kwestii określenia regulacji właściwych do przyznania wynagrodzenia z tytułu sprawowanej przez niego funkcji.

Określenie podstaw prawnych przyznawania wynagrodzenia kuratorowi spadku za czynności podejmowane przed sądami administracyjnymi

Kwestia zastosowania regulacji sądowoadministracyjnych

Ogólna zasada odpłatności za sprawowanie funkcji kuratora przyznaje pierwszeństwo przepisom szczególnym dotyczącym wynagrodzenia poszczególnych rodzajów kurateli. Podstawy do przyznania wynagrodzenia kuratorowi spadku, który podejmował czynności procesowe w innym postępowaniu niż cywilne, teoretycznie mogą zatem zostać zawarte w przepisach procesowych właściwych dla takiego postępowania. W istocie jednak gdy brakuje właściwych przepisów proce-

¹⁴ K. Politowicz, *Styk jurysdykcji sądów powszechnych i administracyjnych w kontekście reprezentacji nieobecnego w postępowaniu administracyjnym i sądowoadministracyjnym*, „Kwartalnik Prawa Publicznego” 2013, nr 1, s. 181.

sowych w tym względzie, należy stosować regulacje określone w przepisach prawa cywilnego, które funkcjonują w systemie prawnym i w takim przypadku uzyskują status przepisów o charakterze ogólnym¹⁵. W przypadku kuratora spadku nie wprowadzono przepisów, które określałyby zasady przyznawania wynagrodzenia z tytułu czynności podjętych w postępowaniu sądownoadministracyjnym. Kurator spadku pomimo udziału w postępowaniu sądownoadministracyjnym nawet jeżeli przyjmuje wówczas charakter procesowy, nie został wprost powiązany ze szczególnymi regulacjami procesowymi dla sądów administracyjnych określającymi zasady jego wynagradzania. Choć zapewne przyznanie wynagrodzenia kuratorowi spadku przez sąd administracyjny, przed którym występował w imieniu nieznanych spadkobierców, byłoby najbardziej efektywnym sposobem uwzględnienia jego prawa do przyznania wynagrodzenia. Sąd administracyjny jest bowiem w stanie najlepiej ustalić, jaki nakład pracy został poniesiony przez kuratora spadku w trakcie prowadzonego postępowania. R. Zegadło¹⁶ proponuje, aby w takim przypadku wynagrodzenie kuratora i zwrot poniesionych przez niego wydatków traktować jako element wydatków ponoszonych w procedurze sądownoadministracyjnej, gdyż ich katalog jest otwarty. W tym przypadku nie sprecyzowano jednak, które dokładnie przepisy miałyby znaleźć odpowiednie zastosowanie wobec kuratora spadku. W istocie należy jednak dostrzec, że w postępowaniu sądownoadministracyjnym koszty sądowe obejmują opłaty sądowe i zwrot wydatków (art. 211 p.p.s.a.), przy czym do wydatków zalicza się w szczególności należności tłumaczy i kuratorów ustanowionych w danej sprawie (art. 213 pkt 1 p.p.s.a.).

Odnosząc się do postulatów prezentowanych w literaturze, należy uwzględnić kilka kwestii dotyczących obowiązującego stanu prawnego. Po pierwsze, ustawodawca wyraźnie zastrzegł, że wydatki podlegające zwrotowi obejmują należności kuratorów ustanowionych w danej sprawie, a więc takich, którzy zostali ustanowieni przez sąd administracyjny. Natomiast ustanowienie kuratora spadku stanowi kompetencję sądu powszechnego. Ponadto kurator spadku nie jest ustanawiany wyłącznie na potrzeby postępowania sądownoadministracyjnego, tylko w szerszej perspektywie na potrzeby uregulowania spraw spadkowych. W konsekwencji można przyjąć, że kurator spadku nie mieści się w zakresie normy określonej przywołanymi przepisami, która obejmuje kuratorów o charakterze procesowym, podczas gdy kurator spadku jest cały czas kuratorem prawa materialnego, pomimo że w postępowaniu sądownoadministracyjnym występuje w charakterze procesowym. Można również założyć, że gdyby zamiarem ustawodawcy było objęcie wspomnianymi przepisami także wydatków związanych z funkcjonowaniem kuratora spadku przed sądem administracyjnym, z pewnością inne byłoby brzmienie wspomnianych przepisów. Prezentowana argumentacja wydaje

¹⁵ R. Zegadło, *Uwagi w sprawie wynagrodzenia oraz wydatków i nakładów kuratorów*, „Rozdżina i Prawo” 2013, nr 25, s. 53.

¹⁶ *Ibidem*, s. 54.

się mieć zawężający charakter w odniesieniu do zwrotu wydatków związanych z udziałem kuratora w postępowaniu przed sądem administracyjnym. W rzeczywistości nie może ona jednak stanowić wyłącznie obowiązującego kierunku wykładni omawianych przepisów.

Z drugiej strony należy uwzględnić przywołane wcześniej ogólne spostrzeżenie, według którego można rozliczyć wynagrodzenie kuratora i zwrócić poniesione przez niego wydatki, zaliczając je do pojęcia wydatków w postępowaniu sądownoadministracyjnym, których katalog jest otwarty. Ustawodawca posłużył się bowiem w omawianym przypadku określeniem *w szczególności*, co z pewnością mogłoby stanowić „furtkę” umożliwiającą również zwrot wydatków dotyczących funkcjonowania kuratora spadku w postępowaniu przed sądem administracyjnym. Nie ma zatem wątpliwości, że taka możliwość istnieje przy zastosowaniu ogólnych reguł rozliczania kosztów sądowych w ramach postępowania sądownoadministracyjnego. W tym względzie można przyjąć, że ustawodawca nie pozbawił sądów administracyjnych możliwości orzekania o należnościach związanych z funkcjonowaniem kuratorów spadku. Zabrakło jednak wyraźnej możliwości uznania kuratora spadku występującego przed sądem administracyjnym za kuratora o charakterze procesowym, co uniemożliwia zastosowanie regulacji dotyczących przyznawania wynagrodzenia kuratorom procesowym. W takiej sytuacji sądy administracyjne przyjęły inne stanowisko niż to proponowane w literaturze, a mianowicie uznały, że nie należy do zakresu ich ustawowego umocowania orzekanie w kwestiach przyznawania wynagrodzenia kuratorom spadku. Wnioski o przyznanie wynagrodzenia, tak jak wnioski o zwolnienie z pełnienia funkcji kuratora spadku, skierowane bezpośrednio do sądów administracyjnych są traktowane jako niewłaściwie wniesione. W efekcie takie wnioski kuratorów spadku są po prostu odrzucane przez sądy administracyjne¹⁷. Co więcej, sądy administracyjne przyjmują, że nie mają w tym względzie możliwości ich przekazania do sądów spadku w świetle obowiązujących przepisów p.p.s.a.¹⁸ W konsekwencji kurator spadku, aby nie utracić środków finansowych należnych z tytułu sprawowanej funkcji, powinien w określonym ustawowo terminie zgłosić swoje roszczenie dotyczące przyznania wynagrodzenia oraz zwrotu poniesionych wydatków bezpośrednio do sądu, który go ustanowił¹⁹.

¹⁷ Postanowienie WSA we Wrocławiu z dnia 12 grudnia 2013 r., sygn. I SA/Wr 1462/10, Lex nr 2075562; postanowienie WSA w Warszawie z dnia 14 sierpnia 2014 r., sygn. I SA/Wa 17/14, Lex nr 1541681; postanowienie WSA w Warszawie z dnia 12 stycznia 2018 r., sygn. I SA/Wa 2045/17, Lex nr 2424369.

¹⁸ Postanowienie WSA w Warszawie z dnia 12 stycznia 2018 r., sygn. I SA/Wa 2045/17, Lex nr 2424369; postanowienie WSA w Warszawie z dnia 25 października 2018 r., sygn. III SA/Wa 2475/15, Lex nr 2570666.

¹⁹ Wyrok NSA z dnia 7 kwietnia 2017 r., sygn. I GSK 827/15, Lex nr 2316215; postanowienie WSA w Lublinie z dnia 5 października 2007 r., sygn. II SA/Lu 282/07; postanowienie WSA w Krakowie z dnia 28 listopada 2013 r., sygn. II SA/Kr 1017/13, Lex nr 1399405; postanowienie WSA w Krakowie z dnia 26 lutego 2013 r., sygn. II SA/Kr 2204/99; postanowienie WSA w Warszawie z dnia 12 stycznia 2018 r., sygn. I SA/Wa 2045/17, Lex nr 2424369.

Kwestia zastosowania cywilnoprawnych regulacji procesowych

W kwestii wynagrodzenia kuratora spadku może powstać wątpliwość, czy w tym względzie mogą mieć zastosowanie regulacje procesowe stosowane przed sądami powszechnymi. Zasada dotycząca zastosowania w pierwszej kolejności regulacji procesowych względem wynagrodzenia kuratora w ogólności znajduje bowiem swoje zastosowanie również w postępowaniu przed sądami administracyjnymi. Taki pogląd jest realizowany, mimo że brakuje szczegółowych uregulowań procesowych określających zasady przyznawania wynagrodzenia w odniesieniu do kuratorów ustanawianych przed sądami administracyjnymi. W tym względzie wypracowana została w orzecznictwie²⁰ konstrukcja, zgodnie z którą przepisy określające zasady wynagradzania kuratorów ustanowionych w postępowaniu cywilnym²¹ znajdują zastosowanie do należności kuratora ustanowionego na podstawie art. 211 w zw. z art. 213 pkt 1 p.p.s.a. z uwagi na wykładnię systemową oraz przepisy art. 2 i 32 Konstytucji RP²². Powyższy pogląd w sposób oczywisty dotyczy jednak wyłącznie kuratorów o charakterze procesowym, a nie kuratorów prawa materialnego. W literaturze zgodnie przyjmuje się, że przepisy dotyczące wynagrodzenia kuratorów z tytułu podejmowanych czynności procesowych przed sądem cywilnym nie mają zastosowania do kuratora spadku²³. Pogląd ten wydaje się zatem mieć zastosowanie w szczególności wobec kuratora spadku podejmującego czynności procesowe przed sądami administracyjnymi, skoro został on wyrażony wobec jego czynności procesowych przed sądami powszechnymi. Wydaje się, że takie przepisy nie mają zastosowania także ze względu na materialnoprawny charakter kuratora spadku bez względu na doraźnie pełnione funkcje procesowe. Ponadto można założyć, że nie mają one zastosowania również z uwagi na szczególny sposób skonstruowania odrębnych reguł określających przyznanie wynagrodzenia kuratorowi spadku jako kuratorowi prawa materialnego. Takie regulacje znajdują też zastosowanie w przy-

²⁰ Wyrok NSA z dnia 19 grudnia 2013 r., sygn. I OSK 2748/12, Lex nr 1529036; postanowienie NSA z dnia 31 lipca 2014 r., sygn. I OZ 632/14, Lex nr 1581658; postanowienie WSA w Krakowie z dnia 26 lipca 2017 r., sygn. III SA/Kr 1005/16, Lex nr 2330471; postanowienie starszego referendarza sądowego WSA w Poznaniu z dnia 12 grudnia 2017 r., sygn. III SA/Po 106/17, Lex nr 2409244; postanowienie starszego referendarza sądowego WSA w Poznaniu z dnia 12 grudnia 2017 r., sygn. III SA/Po 107/17, Lex nr 2409245; postanowienie starszego referendarza sądowego WSA w Poznaniu z dnia 12 grudnia 2017 r., sygn. III SA/Po 108/17, Lex nr 2409246.

²¹ W postępowaniu cywilnym kwestie wynagrodzenia kuratorów z tytułu podejmowanych czynności procesowych w ramach sprawowanej funkcji regulują przepisy ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. 2021, poz. 2257 ze zm.) oraz rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 9 marca 2018 r. w sprawie określenia wysokości wynagrodzenia i zwrotu wydatków poniesionych przez kuratorów ustanowionych dla stron w sprawie cywilnej (Dz.U. 2018, poz. 536).

²² Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. 1997, nr 78, poz. 483).

²³ M. Margoński, *Kurator spadku*, s. 184.

padku wynagrodzenia za czynności procesowe podejmowane przez kuratora spadku przed sądem administracyjnym.

Kwestia zastosowania cywilnoprawnych regulacji materialnoprawnych

Przewidziane przez ustawodawcę szczególne regulacje procesowe zawarte w k.p.c., dotyczące wynagrodzenia kuratora spadku, w wielu przypadkach nie są wyczerpujące. Niesporne pozostaje, że w kwestii wynagrodzenia kuratora spadku w pierwszej kolejności znajdują zastosowanie przepisy dotyczące kurateli spadkowej, a w tym zakresie również odpowiednio stosowane przepisy o zarządzie w toku egzekucji z nieruchomości (art. 931–941 k.p.c. w zw. z art. 667 § 2 zd. 2 k.p.c.). Powyższe przepisy nie wyczerpują wszystkich kwestii związanych z przyznaniem wynagrodzenia kuratorowi spadku, co powoduje, że można rozważać, czy mamy do czynienia z luką prawą²⁴. Kuratorowi spadku przyznano bowiem ustawowe prawo do wynagrodzenia, nie określając w pełni zasad jego przyznawania. Bez względu na sposób określenia (klasyfikacji) braku wyczerpujących regulacji dotyczących wynagrodzenia kuratora spadku nie zmienia to potrzeby rozwiązania takiego problemu tak, aby uniknąć niezgodności z konstytucyjną zasadą demokratycznego państwa prawa (art. 2 Konstytucji RP). W istocie bowiem z niej wywodzi się zasada zaufania obywatela do państwa i stanowionego przez nie prawa²⁵. Ta z kolei pozostaje oparta na zasadzie pewności prawa, która wiąże się z zespołem cech zapewniających jednostkom bezpieczeństwo prawne i umożliwiających przewidywalność działań organów państwa, a także prognozowanie własnych działań przez jednostki²⁶. Z uwagi na takie zasady charakteryzujące cechy stabilnego systemu prawnego należy zatem szukać w systemie prawnym regulacji, które będą stanowiły podstawę do zrealizowania prawa kuratora spadku do uzyskania wynagrodzenia z tytułu podejmowanych czynności.

W rezultacie w kwestiach wynagrodzenia kuratora spadku za oczywiście dopuszczalne należy uznać, aby zastosowanie znajdowały regulacje materialnoprawne. Idąc tym tropem, należy stwierdzić, że nie powinno być przeszkód, aby wypełnić braki uregulowań dotyczących przyznawania wynagrodzenia kuratorom poprzez subsydiarne stosowanie analogicznych przepisów k.r.o. dotyczących kurateli²⁷. W tej kwestii należy uwzględnić, że każdy kurator ustanawiany na podstawie przepisów k.p.c. jest kuratorem, do którego znajdują zastosowanie uregulowania zawarte w k.r.o.²⁸

²⁴ Z. Ziemiński, *Podstawy sporów o „luki w prawie”*, „Państwo i Prawo” 1966, z. 2 s. 205–215; J. Nowacki, *Luki w prawie: ideologia*, „Studia Prawno-Ekonomiczne” 1970, t. IV, s. 29–52.

²⁵ Wyrok TK z dnia 14 czerwca 2000 r., sygn. P 3/00, OTK ZU 2000, nr 5, poz. 138.

²⁶ Wyrok TK z dnia 12 maja 2015 r., sygn. 46/13, OTK ZU 2015, nr 5A, poz. 62.

²⁷ Postanowienie SN z dnia 14 grudnia 1998 r., sygn. III CKN 917/98, Lex nr 1215098.

²⁸ K. Politowicz, *Kurator dla osoby nieobecnej w postępowaniu administracyjnym na tle innych postępowań. Część I: Ogólne przesłanki stosowania kurateli, kurator jako instytucja prawa cywilnego*, „Casus” 2012, nr 2, s. 45.

W sposób oczywisty takie uwarunkowanie nakazuje poszukiwać dodatkowych wskazówek w kwestii wynagrodzenia kuratora spadku w k.r.o. W literaturze przyjmuje się, że art. 179 k.r.o. zawierający ogólne materialnoprawne regulacje dotyczące wynagrodzenia kuratora zasadniczo nie znajduje zastosowania do kuratorów procesowych występujących w postępowaniu cywilnym (bez względu na to, jaki sąd ich ustanowił)²⁹. W odniesieniu do tej koncepcji należy uwzględnić szczególną sytuację, z jaką mamy do czynienia w przypadku wynagrodzenia kuratora spadku, który podejmuje czynności procesowe w postępowaniu sądownoadministracyjnym. Mianowicie kurator spadku nie traci charakteru materialnoprawnego, mimo że podejmując czynności procesowe w postępowaniu sądownoadministracyjnym przybiera jedynie funkcjonalnie charakter procesowy na potrzeby realizowanej ochrony praw nieznanych spadkobierców. W rezultacie aby umożliwić przekazanie stosownych należności na rzecz kuratora spadku, odpowiednie zastosowanie w dalszej kolejności powinny znaleźć regulacje materialnoprawne, a więc przepisy ogólne dotyczące kurateli (art. 178–184 k.r.o.³⁰). Tego rodzaju regulacje nie mają również wyczerpującego charakteru, o czym świadczy wprowadzone przez ustawodawcę odesłanie umożliwiające odpowiednie stosowanie przepisów k.r.o. o opiece w zakresie nieuregulowanym przez przepisy o kurateli (art. 178 § 2 k.r.o.). To oznacza możliwość odpowiedniego zastosowania z uwzględnieniem określonej kolejności przepisów o opiece w kwestii wynagrodzenia kuratora spadku (art. 145–177 k.r.o.). Instytucja kurateli pozostaje bowiem konstrukcyjnie podobną formą sprawowania pieczy prawnej jak instytucja opieki³¹.

Zastosowanie przepisów dotyczących opieki jest jednak możliwe pod warunkiem, że nie pozostają one sprzeczne z celem ustanowienia kurateli spadku³². Przepisy o kurateli spadku oraz ogólne przepisy o kurateli zawarte w k.r.o. nie mogą zatem przewidywać żadnych rozwiązań odmiennych, które by wykluczały zastosowanie przepisów o opiece. Jeżeli w ramach powyższej konstrukcji nadal nie byłoby wystarczających uregulowań w przedmiocie przyznania wynagrodzenia kuratorowi spadku, należałoby rozważyć zasadność poszukiwania wskazówek w przepisach k.p.c. Dopiero wówczas, gdy nadal istnieje potrzeba poszukiwania regulacji dotyczących wynagrodzenia kuratora spadku, można uwzględnić, czy konieczne jest subsydiarne stosowanie regulacji procesowych dotyczących ustanowienia kurateli (art. 599–605 k.p.c.), a także ze względu na dalsze odesłanie – odpowiednie stosowanie przepisów o postępowaniu w sprawach z zakresu opieki

²⁹ H. Haak, A. Haak-Trzuskawska, *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz do art. 145–184*, Toruń 2012, s. 253–254.

³⁰ Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz.U. 2017, poz. 682), dalej: k.r.o.

³¹ Postanowienie SO w Krakowie z dnia 17 września 2015 r., sygn. II Ca 1174/15, Lex nr 1833864.

³² G. Matusik, komentarz do art. 178 k.r.o. [w:] *Komentarze Prawa Prywatnego*, t. V: *Kodeks rodzinny i opiekuńczy*, red. K. Osajda, Warszawa 2017, s. 1779.

(art. 590–598 k.p.c.) oraz ogólnych regulacji procesowych dotyczących ustanowienia opieki (art. 569–578¹ k.p.c.). W ich konsekwencji można również rozważać odpowiednie stosowanie przepisów ogólnych o postępowaniu nieprocesowym (art. 506–525 k.p.c.) oraz właściwych przepisów dotyczących procesu (art. 13 § 2 k.p.c.). W ten sposób w odniesieniu do wynagrodzenia kuratora spadku mamy do czynienia z możliwością zastosowania całego systemu odesłań, które wprowadzają pewną „kaskadową” hierarchię stosowania regulacji prawnych. Należy jednak zaznaczyć, że nie wszystkie powyższe regulacje materialnoprawne zawarte w k.r.o. oraz regulacje procesowe zawarte w k.p.c. mogą mieć istotne znaczenie w kwestii przyznania wynagrodzenia kuratorowi spadku, a w konsekwencji znajdować zastosowanie w praktyce.

Podsumowanie

Kurator spadku, który jest ustanawiany w celu sprawowania pieczy nad nieobjętym spadkiem, może podejmować czynności materialnoprawne, a jeżeli zachodzi taka potrzeba może także występować w różnych postępowaniach sądowych. W szczególności może wszczynać postępowania przed sądami administracyjnymi bądź wstępować do takich postępowań, które już się toczą. Kurator spadku nie może być jednak ustanowiony przez sąd administracyjny, a co najwyżej na jego wniosek. W istocie pozostaje on przede wszystkim kuratorem prawa materialnego choć występując przed sądem administracyjnym, podejmuje czynności procesowe w ramach pełnionej funkcji i można uznać, że w sensie funkcjonalnym pozostaje wówczas nietypowym kuratorem procesowym. Pewne możliwości rozliczania wynagrodzenia należnego kuratorowi spadku z tytułu czynności podejmowanych przed sądem administracyjnym pozostawiają ogólne regulacje procesowe zawarte w p.p.s.a. Nie stanowią one jednak bezpośredniej podstawy prawnej do przyznania wynagrodzenia kuratorowi spadku występującemu w charakterze procesowym. W tym względzie nie ma także innych odrębnych przepisów o charakterze procesowym, które umożliwiłyby przyznanie wynagrodzenia z tytułu pełnionej kurateli przed sądem administracyjnym. W tym przypadku brakuje też jakiegokolwiek innej podstawy prawnej do uznania kuratora spadku za kuratora o charakterze procesowym występującego przed sądem administracyjnym, aby możliwe było zastosowanie określonych regulacji tak jak w przypadku kurateli ustanowionej przez sąd *meritii*.

W szczególności nie znajdują w tym zakresie zastosowania przepisy procesowe o przyznaniu wynagrodzenia kuratorowi zawarte w rozporządzeniu wykonawczym do ustawy o kosztach sądowych. Zastosowanie znajdują natomiast regulacje zawarte w przepisach k.p.c. oraz k.r.o. W pierwszej kolejności będą to przepisy o zarządzie w toku egzekucji z nieruchomości. Nie są one jednak wy-

czerpujące, przez co w dalszej kolejności do kuratora spadku zastosowanie znajdują w kwestii jego wynagrodzenia ogólne regulacje materialnoprawne zawarte w k.r.o., dotyczące kurateli. W tym przypadku ustawodawca przewidział też możliwość odpowiedniego zastosowania przepisów o opiece. W praktyce dopiero taka konstrukcja umożliwi stworzenie normatywnego modelu przyznawania wynagrodzenia kuratorowi spadku z tytułu czynności podejmowanych przed sądem administracyjnym.

De lege ferenda można postulować uproszczenie procedur dotyczących przyznania wynagrodzenia kuratorowi spadku oraz zwrotu poniesionych przez niego wydatków. W szczególności zasadna wydaje się propozycja przyznawania wynagrodzenia kuratorowi spadku oddzielenie w każdym postępowaniu, w którym podejmuje on działania³³. W takich przypadkach konieczne byłoby usankcjonowanie, że kurator spadku, występując przed sądem administracyjnym, pozostaje kuratorem, który przybiera jedynie charakter procesowy. W ten sposób umożliwiłyby to oddzielne przyznanie przez sąd administracyjny wynagrodzenia kuratorowi spadku z tytułu czynności podejmowanych w postępowaniu sądownoadministracyjnym. Kwestią otwartą pozostaje określenie bądź po prostu wprowadzenie wyraźnej (jednoznacznej) podstawy prawnej do przyznania stosownych należności kuratorowi spadku przez sąd administracyjny. W tym zakresie można również rozważyć wprowadzenie do procedury sądownoadministracyjnej odesłania do odpowiedniego stosowania rozporządzeń stosowanych przed sądami powszechnymi w kwestiach przyznania wynagrodzenia za czynności podejmowane w toczących się nimi postępowaniach. Jednocześnie należy zastrzec, że rozstrzygnięcia dotyczące przyznawania wynagrodzenia kuratorowi spadku, aby nie obciążać dodatkowo sądów administracyjnych, mogłyby zostać powierzone referendarzom sądowym, którzy nie sprawują wymiaru sprawiedliwości, a wykonują jedynie czynności o charakterze jurysdykcyjnym³⁴. Szczególnie że pozostają oni wyspecjalizowani w kwestiach związanych z przyznawaniem należności z tytułu pomocy prawnej udzielonej z urzędu przez profesjonalnych pełnomocników³⁵. Bez większych problemów można poszerzyć zatem zakres ich obowiązków o kwestie związane z wynagrodzeniem kuratorów spadku występujących przed sądami administracyjnymi, które w praktyce sądowej pozostają raczej sprawami rzadkimi.

³³ R. Zegadło, *Uwagi w sprawie...*, s. 53–54.

³⁴ Wyrok TK z dnia 1 grudnia 2008 r., sygn. P 54/07, OTK ZU 2008, nr 10A, poz. 171; wyrok TK z dnia 12 maja 2011 r., sygn. P 38/08, OTK ZU 2011, nr 4A, poz. 33.

³⁵ A. Pyszny, *Referendarz sądowy – samodzielny organ ochrony sądowej* [w:] *Standardy wykonywania władzy publicznej*, red. K. Miaskowska-Daszkiewicz, R.M. Pal, Lublin–Stalowa Wola 2008, s. 346–356; M. Szwaś, *Granice przekazywania kompetencji referendarzom sądowym w postępowaniu sądownoadministracyjnym*, „Zeszyty Naukowe Sądownictwa Administracyjnego” 2014, nr 4, s. 56–69.

Bibliografia

- Demendecki T., komentarz do art. 666 k.p.c. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego*, red. A. Jakubecki, Warszawa 2010.
- Gorajewski P., *Kurator, likwidator i syndyk masy upadłości w postępowaniu sądowoadministracyjnym* [w:] *Spółki jako strony w postępowaniu sądowoadministracyjnym. Materiały z seminarium szkoleniowego dla asystentów. Naczelny Sąd Administracyjny, Warszawa, dnia 27 listopada 2017 roku*, „Materiały Szkoleniowe” 2018, nr 47.
- Haak H., Haak-Trzuskawska A., *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz do art. 145–184*, Toruń, 2012.
- Kaltenbek L., Żurek W., *Prawo spadkowe*, Warszawa 2011.
- Korzan K., *Glosa do postanowienia Sądu Najwyższego – Izba Cywilna z dnia 3 lutego 1970 r., II CZ 32/69*, „Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych” 1970, nr 11, poz. 226.
- Korzan K., *Koszty procesu z udziałem kuratora*, „Palestra” 1968, nr 2.
- Korzan K., *Kurator w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 1966.
- Korzan K., *Stanowisko prawne kuratora spadku*, „Palestra” 1967, nr 12.
- Łazarska A., *Wynagrodzenie kuratora ustanowionego z urzędu*, „Monitor Prawniczy” 2016, nr 6.
- Margoński M., *Kurator spadku*, Warszawa 2009.
- Margoński M., *Status prawny kuratora spadku. Glosa do uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 1 lutego 2011 roku (III CZP 78/10)*, „Polski Proces Cywilny” 2012, nr 1.
- Matan A., komentarz do art. 34 k.p.a. [w:] G. Łaszczycza, C. Martysz, A. Matan, *Kodeks postępowania administracyjnego. Komentarz*, t. I: *Komentarz do art. 1–103*, Lex 2010.
- Matusik G., komentarz do art. 178 KRO [w:] *Komentarze Prawa Prywatnego*, t. V: *Kodeks rodzinny i opiekuńczy*, red. K. Osajda, Warszawa 2017.
- Miotała D., *Źródło pokrycia wynagrodzenia dla kuratora ustanowionego z urzędu*, „Monitor Prawniczy” 2017, nr 6.
- Nowacki J., *Luki w prawie: ideologia*, „Studia Prawno-Ekonomiczne” 1970, t. IV.
- Politowicz K., *Kurator dla osoby nieobecnej w postępowaniu administracyjnym na tle innych postępowań. Część I: Ogólne przesłanki stosowania kurateli, kurator jako instytucja prawa cywilnego*, „Causus” 2012, nr 2.
- Politowicz K., *Kurator dla osoby nieobecnej w postępowaniu administracyjnym – w ujęciu prawnoustrojowym. Część II: Charakter kurateli w postępowaniu administracyjnym i sądowoadministracyjnym*, „Causus” 2012, nr 3.
- Politowicz K., *Styk jurysdykcji sądów powszechnych i administracyjnych w kontekście reprezentacji nieobecnego w postępowaniu administracyjnym i sądowoadministracyjnym*, „Kwartalnik Prawa Publicznego” 2013, nr 1.
- Pyszny A., *Referendarz sądowy – samodzielny organ ochrony sądowej* [w:] *Standardy wykonywania władzy publicznej*, red. K. Miaskowska-Daszkiewicz, R.M. Pał, Lublin–Stalowa Wola 2008.
- Rzewuska M., Rzewuski M., *Ważność ugody zawartej przez kuratora procesowego ustanowionego dla strony, której miejsce pobytu nie jest znane – glosa – II CSK 261/07*, „Monitor Prawniczy” 2009, nr 20.
- Siedlecki W., *Czynności procesowe*, „Państwo i Prawo” 1951, z. 11.
- Studzińska J., *Wynagrodzenie kuratora osoby prawnej ustanowionego z urzędu*, „Monitor Prawniczy” 2016, nr 14.
- Szwast M., *Granice przekazywania kompetencji referendarzom sądowym w postępowaniu sądowoadministracyjnym*, „Zeszyty Naukowe Sądownictwa Administracyjnego” 2014, nr 4.
- Zegadło R., *Uwagi w sprawie wynagrodzenia oraz wydatków i nakładów kuratorów*, „Rodzina i Prawo” 2013, nr 25.
- Ziembiński Z., *Podstawy sporów o „luki w prawie”*, „Państwo i Prawo” 1966, z. 2.

Streszczenie

Kurator spadku, który jest ustanawiany w celu sprawowania pieczy nad nieobjętym spadkiem, może również wszczynać postępowania przed sądem administracyjnym bądź wstępować do tych postępowań, które już się przed nim toczą. Z tytułu podejmowanych czynności kurator spadku zachowuje prawo do wynagrodzenia. Istotne pozostaje zatem ustalenie reguł, na podstawie których może ono być przyznawane. Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi nie może stanowić podstawy do przyznania wynagrodzenia kuratorowi spadku. W tym zakresie nie znajdują również zastosowania przepisy procesowe o przyznaniu wynagrodzenia kuratorowi w postępowaniach prowadzonych przed sądami powszechnymi. Natomiast kluczowe pozostaje ustalenie, które z przepisów funkcjonujących w systemie prawnym mogą zostać uwzględnione dla prawidłowego przyznania wynagrodzenia kuratorowi spadku za czynności podejmowane przed sądem administracyjnym.

Słowa kluczowe: kurator spadku, zasady przyznawania wynagrodzenia, postępowanie sądowo-administracyjne

THE SPECIFICITY OF THE RULES FOR AWARDING REMUNERATION FOR ACTIONS TAKEN BY THE CURATOR OF THE ESTATE BEFORE THE ADMINISTRATIVE COURT

Summary

The curator of the estate, who is established to exercise custody of an unincorporated estate, may also institute proceedings before an administrative courts or join proceedings that are already pending. The curator of the estate retains the right to remuneration for his action. Therefore, it is important to determine the rules on the basis of which it can be granted. The law on proceedings before administrative courts can not constitute grounds for awarding of such a remuneration. In this respect, the procedural provisions on granting remuneration to the curator of the estate in proceedings before common courts are also not applicable. All in all, it is crucial to determine which provisions in the legal system may be taken into account for the correct award of remuneration to the curator of the estate for the actions taken before the administrative court.

Keywords: curator of the estate, award of remuneration, proceedings before administrative courts